

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת כי תבוא תשע"ד

משקל המעשים

אומר ח"ו שכך היה אצל אשת הגר"א, אבל כעקרון יתכן, שעל מעשה אחד שאדם עושה יש גם חשבון לזכות וגם חשבון לחובה, כמו שהגמרא אומרת (חגיגה ה, א), "פִּי אֶת כָּל מַעֲשֵׂה - הָאֱלֹקִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט... אִם טוֹב וְאִם רָע" (קהלת יב, יד). מה פירוש "אִם טוֹב וְאִם רָע", שמשמע מזה שאף מעשה "טוב" מביא האלקים במשפט? - זה הנותן צדקה לעני בפרהסיא (חגיגה שם). הנותן צדקה לעני בפרהסיא, עשה מצוה גדולה, ובודאי יקבל שכר על כך. אבל חוץ מזה, יביאו אותו גם במשפט על המעשה הזה, מפני שנתן את הצדקה בפרהסיא, ובכך בייש את העני. אם העני מבקש צדקה בפרהסיא - אז אפשר וצריך לתת לו בפרהסיא. אבל אם העני לא רוצה לקבל בפרהסיא - יש לתת לו בצניעה, ולא לביישו. הרי, שכל דבר קטן בא במשפט, וגם בתוך מעשה אחד יתכן שיהיה חלק טוב וחלק רע. על החלק הטוב יקבל שכר, ועל החלק הרע - יביא האלקים את האדם במשפט.

אחריות לאלפי שנים

ולא רק בכבוד עניים צריך להזהר, אלא בכבודו של כל אדם צריך להזהר, וקודם כל - בכבוד אשתו. חז"ל אמרו, "לעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו [באונאת דברים, שלא לצערה (רש"י)], שמתוך שדמעתה מצויה - אונאתה קרובה" (ב"מ נט, א). [כלומר, פורענות אונאתה ממהרת לבא (רש"י שם)]. עוד אמרו, "כל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה" (ב"מ שם). שהצוה לשמים על אונאות דברים - תפלתו מתקבלת יותר מכל תפלה אחרת. ממילא, אם אשה תצעק לה' על שבעלה לא מכבד אותה מספיק, ימהרו בשמים לעשות איתו משפט.

גם מאונאת הילדים צריך להזהר. לא לפגוע בילדים שלא לצורך. הרי קטנים אפילו לא יכולים למחול (עי' ב"מ כב, ב). אשה יכולה למחול, אם תרצה. הקטנים לא יכולים למחול אפילו אם ירצו. צריך א"כ להזהר מאד לא לצער את הילדים אלא לפי הצורך, מה שדרוש לחינוכם, או מסבות אחרות, אבל לא יותר מזה.

וכן כל יהודי צריך לכבד. הרי כולנו יהודים בני אברהם יצחק ויעקב, וא"כ כולם צריכים לכבד את כולם בתור בני אברהם יצחק ויעקב. כל שכן תלמידי חכמים, אותם צריך לכבד יותר ויותר. אם אדם מתחיל לעשות חשבון כמה כבוד הוא חייב לאחרים, תסמנה שערות ראשו מלחשוב על כך. מי יודע כמה פגמתי בכבוד הרבנים, בכבוד החברים, בכבוד בני המשפחה, כל שכן בכבודו של מלך מלכי המלכים. אם כל כך הרבה כבוד חייבים לצלם אלקים, כל שכן לקב"ה בעצמו חייבים כבוד בלי סוף. קשה לעמוד בחשבון הזה.

"פִּי אֶת כָּל מַעֲשֵׂה - הָאֱלֹקִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט"

התורה אומרת: "וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ". לכאורה היא מספיק לומר "כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ", בלי "וְהָיָה", [כמו בפרשה הקודמת, שנאמר שם: "כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה" (דברים כא, י), ולא "וְהָיָה כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה"]. חשבתי לבאר על דרך הרמז, למה נאמר "וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ"? מפני שהפרשה הקודמת מסיימת ב"תַּמְחָה אֶת זִכְרֵ עֲמֹלֶק" (שם כה, ט), והרי אין השם שלם עד שימחה שמו של עמלק (רש"י שמות יז, טז), לכן מתחילה פרשתנו ב"וְהָיָה", שהן אותיות שם הוי"ה; לרמז, שאחרי שנמחה שמו של עמלק - השם שלם.

ובאמת, בפרשה הקודמת יש לנו לא רק את "זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֹלֶק" (דברים כה, יז), אלא גם את "זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם" (שם כד, ט). אולי סמיכות הענינים באה לרמז לנו, שהשגחת ה' שוה בכל דבר. מרים הצדקת נכשלה בחטא קטן, ועמלק הוא רשע מרושע ומורד בקב"ה ובכל מה ששייך, ובכל זאת - על שניהם יש זכירה. כי השגחת ה' היא על כל דבר, בין על עבירה קטנה של האדם הכי צדיק, ובין על עבירה גדולה של האדם הכי רשע. על הכל ה' משגיח.

זה הרי היסוד של ברכת זכרונות שאומרים בר"ה, בה אנו אומרים שה' זוכר את כל הדברים, ואין דבר שלא בא בחשבון. "אין דבר נעלם ממך, ואין נסתר מנגד עיניך". הכל בא בחשבון, והכל מדוקדק. אמנם מרים היא צדקת וזוכה לחיי עוה"ב, ועמלק זוכה שימח שמו וזכרו מתחת השמים, אבל על הכל יש השגחה, והכל בא במשקל ובמשפט.

על אשתו של הגר"א ז"ל מסופר, שקבעה עם חברתה הטובה, שמי שתגיע ראשונה לעולם האמת - תתגלה בחלום לחברתה, ותספר לה מה נעשה שם, בעולם העליון. לימים נפטרה החברה לבית עולמה, ואכן לאחר זמן מה היא התגלתה אל אשת הגר"א בחלום, ואמרה לה: "לא מרשים לי לספר לך הרבה, אבל דבר אחד הִרְשׁוּ לי לספר לך. זוכרת שהלכנו פעם לאסוף צדקה, וראינו מרחוק את פלונית ונפנפנו לה בידינו כדי לעצור אותה ולקחת ממנה צדקה? - גם את אותו נפנוף קל הזכירו לי בעולם האמת!" הרי שאפילו נפנוף קל ביד מביאים בחשבון בשמים!¹

והסתפקתי במעשה זה, מה הכונה בו. האם הכונה היא שאת טירחת הנפנוף ביד, גם אותה מביאים בחשבון הזכויות, או אולי הכונה היא להפך, שאותו נפנוף ביד לא היה לפי כבודה של אותה אשה. אולי לפי כבודה היה צריך לגשת אליה, ולא לנפנף לה ביד מרחוק, וא"כ הנפנוף הצטרף בשמים לחשבון העבירות, ולא לחשבון הזכויות. ויכול גם להיות, ששני הדברים נכונים. אותו מעשה עצמו, יכול להצטרף גם לחשבון הזכויות וגם לחשבון העבירות. אינני

על כל מה שעשה (זבחים ו, א), וממילא שוב קשה, למה "אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו", אבל מצד שני, כל ביטול של מצות עשה הוא סיבה המחייבת בקרבן עולה. ממילא, מספר הגורמים המחייבים אותנו בקרבן עולה הוא אין סופי, וזוהי כנראה הכוונה ב"אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו". כי קשה מאד לעמוד בדרישות האלה, של אהבת ה' ויראת ה', דבקות בה', תורה והמנועות מביטול תורה בכל רגע.

חשבון אין סופי

יש עוד אפשרות להסביר, למה אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו. הרי לא רק על המעשים שאנו עושים בעצמנו אנו נידונים, אלא גם על מעשים שאחרים עשו אנו נידונים. חז"ל הרי אמרו, "כל ישראל ערבים זה בזה" (שבועות לט, א). ממילא, גם עבירות שלא אני עברתי, אלא יהודי אחר עבר, יש מחמתן תביעה גם עלי. וכן אם אני עושה עבירה - תהיה מזה תביעה על כל ישראל, לא רק את עלי, היות וכל ישראל ערבים לי. ולפעמים, אם שנים עוברים עבירה יחד, החשבון הוא ממש אין סופי. למשל, עבירה של גילוי עריות. במקרה זה, כל אחד חוטא לעצמו, ומכשיל עמו גם את זולתו. האיש מכשיל את האשה, והאשה מכשילה את האיש. יוצא אפוא, שחוץ מעצם העבירה, עובר כל אחד מן השותפים לעבירה גם על לאו של "לפני עֵגֶר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל" (ויקרא יט, יד). ואולם בכך עוד לא תם החשבון. הרי לא רק באיסור עריות הכשילו זה את זה, אלא גם באיסור "לפני עֵגֶר" הכשילו זה את זה. הרי שיש כאן "לפני עֵגֶר" נוסף (שני), על הכשלת הזולת ב"לפני עֵגֶר" הראשון. ומעתה יש כאן שוב "לפני עֵגֶר" נוסף (שלישי) על הכשלת הזולת ב"לפני עֵגֶר" השני, וכן הלאה עד אין סוף. כך גם בעבירות אחרות שצריך שני אנשים כדי לעבור עליהן, למשל - הלְוָאָה בריבית. הַמְלִיָּה אינו יכול לעבור על איסור זה בלי הלווה, והלווה אינו יכול לעבור עליו בלי הַמְלִיָּה. הרי שחוץ ממה שכל אחד מהם עובר על איסור ריבית, וכן כל אחד מהם עובר על איסור "לפני עֵגֶר" בכך שהכשיל את חברו באיסור ריבית (ע"י רמב"ם הלכ' מלוה ולווה פ"ד ה"ב), עובר כל אחד מהם גם על "לפני עֵגֶר" נוסף, בכך שהכשיל את חברו ב"לפני עֵגֶר" הראשון. וכמו כן עובר על "לפני עֵגֶר" נוסף, בכך שהכשיל את חברו ב"לפני עֵגֶר" השני, וכך הלאה עד אין סוף. מי שנכשל בעבירה כזו - אין קץ לאִשֵּׁי חובותיו.

איך תתכן כפרה בלי תשובה?

אך לא רק עבירות של אדם משפיעות על אחרים, גם תשובה של אדם אחד יכולה להשפיע על אחרים. הרמב"ם כתב (בהלכ' תשובה פ"א ה"ב), ששעיר המשתלח היה מכפר על עבירות קלות אפילו בלי תשובה². למרות שהרמב"ם פוסק שיום הכפורים אינו מכפר בלי תשובה (שם ה"ג), מ"מ השעיר המשתלח היה מכפר על עבירות קלות אפילו בלי תשובה. [ומקור דבריו של הרמב"ם בזה אינו ברור, ואכמ"ל (ע"י כס"מ ולח"מ שם)]. וקשה לכאורה: איך תתכן כפרה בלי תשובה? למה שה' יכפר ליהודי על חטאיו, אם לא עשה תשובה? כנראה שהפשט הוא כך: כיון ש"כל ישראל ערבים זה

לכבד את המצוות כראוי, את ספרי הקודש כראוי, אנו לומדים כל היום בספרי הקודש, להזהר לא לפגוע בכבודם של ספרי הקודש שאנו משתמשים בהם. למשל, אני רואה לפעמים בחורים מניחים עט על הגמרא, או על ספר אחר. הגמרא היא לא מחזיק לעטים! כשרוצים להניח עט בספר לסימן שאני עומד כעת בדף כג או בדף אחר, אז אפשר להניח את העט בספר. אבל סתם לשים עט או חפץ אחר על ספר, אין לזה שום היתר.

כל אחד גם צריך לעשות חשבון, אם הוא פגם בחינוך של בנו, הוא אחראי גם לתוצאות שיהיו. אדם אחראי לתוצאות מעשיו ולתוצאות תוצאות מעשיו. הוא לא יודע בכלל עד היכן מגיעה האחריות שלו.

בפרשת עגלה ערופה כתוב, "כִּפֹּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה'" (דברים כא, ח). אמרו חז"ל, מה זה "אֲשֶׁר פָּדִיתָ"? - ראויה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים (הוריות ו, א). למה? מה ההגיון? אם יש ח"ו הרוג בשנת ה' אלפים כך וכך, מה זה שייך ליוצאי מצרים שחיו בשנת ב' אלפים כך וכך? התירוץ הוא, שאם יש היום הרוג, זה אומר שיש יהודי שלא למד מספיק טוב את הלאו של "לא תרצח". למה לא למד טוב? כנראה הוריו לא חנכו אותו מספיק לקחת ללב את הלאו הזה. ולמה לא חנכו אותו מספיק? כי גם הם לא חונכו מספיק. וכך מתגלגלת האחריות למפרע עד דור יוצאי מצרים. הרי, שאם יש היום ח"ו רוצח, זה פגם ביוצאי מצרים שלא חנכו מספיק "לא תרצח". רואים כמה אחריות יש בעניני חינוך, וכן בעניני תלמוד תורה. האחריות היא עד אין סוף.

למה "אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו"?

אנו אומרים בתפלת נעילה: "אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו, ואין מִסְפָּר לְנִחּוּחֵי אֲשֵׁמוֹתֵינוּ". וקשה לכאורה: מדוע אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו? מה מחייב אותנו בקרבנות כפרה רבים כל כך? וכי עושה אני בכל שבת את כל ל"ט המלאכות בשוגג, ח"ו?! וכי אוכל אני בכל יום עוד ועוד "פְּזִיתִים" של חֶלֶב ודם, ח"ו?! אני מקוה מאד שלא. פיגול ונותר - כבר אלפיים שנה אי אפשר לאכול. חמץ בפסח - לא יותר משבוע אחד בשנה. מדוע אפוא "אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו, ואין מספר לְנִחּוּחֵי אֲשֵׁמוֹתֵינוּ"? מנין "נופלים" עלינו כל החיובים הללו?

חשבתי, אולי התשובה לזה היא, שאין הכוונה דווקא לחיובי חטאות ואשמות, אלא הכוונה היא בעיקר לקרבן עולה, הבא על ביטול מצוות עשה (ע"י רמב"ם הלכ' מעשה הקרבנות פ"ג ה"ד). בזה באמת "אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו, ואין מִסְפָּר לְנִחּוּחֵי אֲשֵׁמוֹתֵינוּ". כי מצוות עשה, יש מהן כאלה שחייבן בכל רגע ורגע. מצוות אהבת ה', ומצוות יראת ה', מצוות תלמוד תורה, ומצוות אהבת ישראל - אלה הן מצוות שבכל רגע ורגע עלולים אנו לעבור עליהן, וכנראה שזה באמת מה שקורה - כמבואר בגמרא הנ"ל, "שאיין לך אדם בישראל שאינו מחוייב [בכל רגע נתון, לכפר על עבירת] עֵשָׂה". ממילא - "אין קץ לאִשֵּׁי חובותינו, ואין מִסְפָּר לְנִחּוּחֵי אֲשֵׁמוֹתֵינוּ". אמנם ישנה קולא בקרבן עולה (שאינה קיימת בחטאת ובאשם), שעולה אחת יכולה לכפר על הרבה מצוות עשה יחד, ואפילו ביטל ח"ו כל רמ"ח מצוות עשה, די בעולה אחת לכפר

שעסקו במשך שנה שלמה במשימה ענקית של חסד, עם אלפי בעלי חיים שהגיעו לתיבה⁵. הקב"ה היה יכול להביא את כל שוכני התיבה להרי אררט, או למקום אחר, ולהכין להם שם אוכל בעצמו. אבל הקב"ה לא רצה. הקב"ה רצה שנה ומשפחתו יעסקו שנה שלמה בחסד, ובכך יעניקו לעולם זכות להמשיך ולהתקיים. אחרי שהעולם נחרב בגלל גזל (רש"י בראשית ו, יג), מוכרחים לבנות אותו מחדש על יסוד של חסד, שהוא הַפֶּךְ הַגּוֹל. "עוֹלָם - תְּסַדּוּ יִפְנֶה" (תהלים פט, ג). אח"כ עושה נח עוד חסד גדול עם העולם כולו. הוא יוצא מן התיבה ומקריב קרבנות לה'. קרבנות שהביאו לכך, שה' נשבע שלא להביא עוד מבול על הארץ, ואף נתן אות לשבועה זו - הלא היא הקשת. כמה מבולים היו עלולים להיות בעולם, לולא שבועה זו? - מימות נח עד היום, אלפי פעמים נראתה הקשת בשמים! כל קשת - פירושה, שהיה ראוי להיות מבול, והוא נמנע בזכות קרבנותיו של נח. אלפי מבולים היו צריכים אפוא לרדת לעולם, ואת כולם מנע נח ע"י הקרבנות שהקריב. נחון מכמה דורות של צדיקים שלא נראתה בהן הקשת, כי היתה להם זכות עצמית להנצל מן המבול, גם בלי להזדקק לזכותו של נח (עי' כתובות עז, ב רש"י ד"ה אם כן, ובמהרש"א שם). כמה קרבנות הקריב נח? - לא הרבה. רק כמה בהמות וכמה עופות. [ששה זוגות מכל מין מבעלי החיים הכשרים לקרבן, שהם בס"ה חמישה מינים: בקר, כבשים, עזים, תורים ובני יונה⁶ (מהיונים לא הקריב ששה זוגות, כי יונה אחת חסרה לו, שעפה מן התיבה ולא שבה אליו...)]. ובזכות קרבנות אלה - אין לנו מבול מאז ועד היום! רואים מכאן, כמה רב הוא משקלם של מעשי בני אדם, ואפילו מעשים קלים.

בהמשך הברכה אנו מזכירים את שעבוד מצרים. עם שלם נמצא בשעבוד נורא, גשמי ורוחני, שקוע במ"ט שערי טומאה, ובזכות מי הם יוצאים? - בזכות שלושה אנשים: "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אֲבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב" (שמות ב, כד). אמנם היו עוד צדיקים בדור ההוא, היו משה ואהרן, ופינחס ויהושע ועוד צדיקים, אבל התורה אומרת שיציאת מצרים היתה בזכות שלשת האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב. זכותם של שלושה אנשים בלבד הועילה לשישים רבוא איש לצאת ממצרים, ולעשותם לעם בחירה שיקבל תורה, יקבל את ארץ ישראל, ויקבל עוה"ב ונצחיות, מה שכל באי עולם לא זכו לו. ולא רק במצרים, אלא גם לעתיד לבוא, התורה אומרת מה יהיה בסוף כל הפרעניות: "וַיִּזְכֹּרְתִי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב, וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק, וְאָף אֶת בְּרִיתִי אֲבְרָהָם אֲזַכֵּר, וְהֶאֱרַן אֲזַכֵּר" (ויקרא כו, מב). שוב, ע"י שלשה צדיקים אלה, כל הצרות של עם ישראל יבואו לגמר, וישראל יזכו במהרה בימינו לתשועת עולמים. הכל מכח שלשה אנשים. רואים מכאן, כמה גדול הוא כח מעשיו של האדם.

זהו ענינה של ברכת "זכרונות". לבאר, שכל מעשה שלנו, ולו הקטן ביותר, משפיע על הנהגת העולם. אמנם איננו כמו האבות הקדושים, וגם לא כמו נח, אבל כל אחד ואחד הוא צלם אליקים, והוא יכול להשיג ולפעול דברים עליונים מאד. זו התביעה שיש בברכה הזו. שאם האבות יכלו, ואם נח היה

בזה" - וכפי שהסביר הרמ"ק ז"ל, 'עֲרָבִים' הוא מלשון תערוכות, שנשמות ישראל משותפות ומעורבות זו בזו, "שָׁמַשׁ יֵשׁ בְּכָל אֶחָד חֵלֶק מִחִבְרֹו" (תומר דבורה פ"א מידה ד') - נמצא שהתשובה והוידוי של הכהן הגדול נחשבים במידה מסוימת כתשובה ווידוי של החוטא עצמו³! ועוד: גם אם בשעת הוידוי של הכהן הגדול החוטא הוא שוכב במטתו וישן, התשובה של הכהן הגדול מעוררת בו ניצוץ של חרטה ותשובה, שמועיל לכך שעבירות קלות נמחלות לו גם בלי שעשה עליהן תשובה אישית ופרטית⁴. כי "כל ישראל ערבים זה בזה", וקשורים ואחוזים זה בזה כשלשלת של טבעות. אם הטבעת העליונה עולה - כל הטבעות עולות. וכשהטבעת העליונה יורדת - כל הטבעות יורדות, כל אחת ביחס למקומה, וכפי שאמר הג"ר ישראל מסלנט זצ"ל, שאם יהודים שומרי תורה מדברים לשון הרע בקובנא - יהודים אחרים הרחוקים מתורה מחללים שבת בפריז. כי כל השלשלת משנה את מקומה, ואם בקובנא הירידה היא בדבר קל (יחסית), הרי שבפריז הירידה היא בדברים חמורים הרבה יותר, כמו חילול שבת בפרהסיא ח"ו. וכן לצד הקדושה: כשהכהן הגדול עובד במקדש ביוה"כ בקדושה ובטהרה, באימה וביראה, כמו שצריך להיות - גם לחוטא הישן במיטתו ולא מעלה על לבו את קדושת יוה"כ ישנה עליה ברוחניות.

גם אצל משה רבינו רואים כך. משה רבינו עומד בהר סיני ומתפלל, "לִמָּה ה' יִתְּרָה אִפְּךָ בְּעַמִּי... שׁוֹב מִחֲרוֹן אִפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לְעַמֶּךָ" (שמות לב, יא-יב), ולמטה העם עוד רוקדים לפני העגל. ובכל זאת, התשובה של משה רבינו מועילה, שכבר לא צריך ח"ו לכלות את ישראל. משה צריך עוד לעשות משפט בעובדי העגל, ועד היום "ויביום פְּקֻדֵי, וּפְקֻדָתִי עֲלֵהֶם חֲטָאתָם" (שם, לד), "תמיד תמיד כשאפקוד עליהם עוונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה" (רש"י שם), אבל בכל זאת תפילתו של משה מועילה, שה' כבר לא רוצה לכלות ח"ו את ישראל. כי אם משה התעלה, אז גם כל עם ישראל התעלה בתפילה של משה רבינו. כך גם תשובה של כהן גדול ביום הכפורים מועילה קצת לכלל ישראל, על עבירות קלות. אבל עיקר הכפרה הוא רק בתשובה.

ברכת זכרונות מבאר, כמה גדולים הם מעשי בני

האדם

גם בברכת זכרונות של ר"ה מוסבר היטב, כמה רב יכול להיות משקלו של כל מעשה שעושה האדם, ועד כמה יכול הוא להשפיע על גורל עם ישראל כולו, ועל גורלה של הבריאה כולה.

אנו אומרים: "וגם את נח באהבה זכרת, ונתפקדהו בפקודת ישועה ורחמים בהביאך את מי המבול לַשְׁחַת כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי רֵעַ מַעֲלֵייהֶם". כלומר, מעשי בני אדם יכולים להשפיע (מבחינה רוחנית) עד כדי חרבת העולם כולו "מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם" (בראשית ו, ז), ומצד שני - מעשי בני אדם, ואפילו של יחידים מהם, יכולים להציל את הבריאה מכליון מוחלט. העולם נחרב בגלל עבירות שונות שעשו אנשי דור המבול (עי' רש"י בראשית ו, יא), ומקבל זכות קיום מחודשת בגלל מעשיהם של כמה אנשים בודדים,

התורה והשליט אותנו על העולם. העולם מתנהג ע"פ המצוות שלנו וע"פ העבירות שלנו ח"ו. ממילא יש לנו אחריות, ויש לנו את האפשרות לקבל שכר אין סופי וח"ו להפך אין סופי, כי הקב"ה שם את האדם שליט בבריאה.

יכול, אז גם אתה יכול! ה' יודע וזוכר כל מעשה שלך, כל מעשה שלילי שלך וכל מעשה חיובי שלך, וא"כ גם אתה יכול במעשיך להשפיע על הנהגת ה' בבריאה.

אחד מסוגי יצר הרע הוא לחשוב על האדם שהוא קטן ואפס. מה זה משנה מה הוא יעשה. צריכים לדעת שאדם הוא גדול, הוא צלם אלקים, הוא מושל בכל הבריאה. המצוות שלו חשובות, והעבירות שלו חשובות, מפני שהוא צלם אלקים. אנו צריכים לדעת את ערכנו, שאנו שולטים על העולמות העליונים, אנו ברואי הקב"ה ועם סגולתו, שהוא מסר לנו את

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

1. המעשה מובא בספר "שערי אורה" להגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א, חתנו של הגרא"מ שך זצ"ל (ח"ב עמ' פ"א), בשם הגרי"ז מבריסק זצוק"ל, שסיפר, שעובדא זו מקובלת בביתם איש מפי איש עד הגר"ח מוולאז'ין זצ"ל (תלמידו של הגרא"א ז"ל). [מהספר "שערי אורה" הועתק מעשה זה גם אל הקובץ התורני "ישורון" (שנת תשנ"ט עמ' תשי"ז)].
- ועי' בגמ' (סוטה מו, ב) על כנעני אחד שעזר לישראל בכיבוש הארץ, שהראה להם את מבוא העיר בית אֶל-ל, שמשם יוכלו להכנס ולכבשה. ואמרו בגמרא: "במה הראה להם? - חזקיה אמר, בפיו עקם להם. ר' יוחנן אמר, באצבעו הראה להם". הרי שעשה מעשה קלוש וזניח, ואעפ"כ זכה עבור מעשה זה לשכר גדול ועצום, "לו ולזרעו עד סוף כל הדורות", כמבואר בגמ' (שם).
2. עבירות קלות הן כל מצוות עשה ולא תעשה שאין בהן כרת (חוץ משבועת שקר ושבועת שוא, שאע"פ שאין בהן כרת, הן מן העבירות החמורות) (רמב"ם הלכ' תשובה פ"א ה"ב).
3. וכן באר הרמ"ע מפאנו את דברי חז"ל, שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלים לו ולכל העולם כולו (יומא פו, ב). וקשה, איך מועילה תשובת היחיד לכל העולם כולו? והרי רק היחיד לבדו עשה תשובה, ולמה יזכו כולם למחילה בגללו? והביא הגרע"א (בגליון הש"ס שם) את דברי הרמ"ע מפאנו ב"מאמר חיקור דין" (ח"א פי"ד [ומה שנדפס בגליון הש"ס פ"ד הוא ט"ס]), שזהו מפני שכל ישראל ערבים זה בזה, ועל כן מוחלים לכל הציבור כולו בזכות אותו יחיד שעשה תשובה. [ומבואר אפוא בדברי הרמ"ע מפאנו, ש"כל העולם כולו" שמוחלים להם בזכות היחיד שעשה תשובה, היינו ישראל בלבד, ולא כל העולם כולו ממש].
4. זהו תירוץ נוסף על הקודם. ועי' שהאריך בזה המאירי בחיבור התשובה, מאמר ב' פי"ג (עמ' 546).
5. וגם כדי שתהיה לנח ובניו עצמם זכות קיום, היו צריכים לעסוק בחסד זה, כפי שמובא במדרש, שאברהם אבינו שאל את מלכי צדק [הלא הוא שם בן נח (עי' רש"י בראשית יד, יח)], בזכות מה התקיימו בתיבה, "אמר לו: בצדקה שהיינו עושים. אמר לו: וכי מה צדקה היה לכם לעשות, וכי עניינם היו שם? ! והלא לא היה אלא נח ובניו, ועם מי הייתם עושים צדקה? אמר לו: על החיה והבהמה והעוף... אותה שעה אמר אברהם: אלולא שעשו צדקה עם בהמה חיה ועוף, לא היו יוצאין משם"... (שוחר טוב, תהלים ל"ז).
6. כן מבואר בפרקי דרבי אליעזר (סוף פכ"ג), שהקריב רק מן המינים העתידיים להיות קרבים על המזבח. אך הרמב"ן (בראשית ו, כ) כתב, שנח הקריב לא רק מן המינים הכשרים למזבח, אלא מכל המינים הטהורים לאכילה. ונמצא לפי זה שהקריב הרבה קרבנות, ובפרט מן העופות, שלמינים הטהורים בהם "אין מספר" (חולין סג, ב. ועי' רש"י דברים יד, ג).